

ZAPISNIK

Konferencija: Kako osigurati kvalitet u novim doktorskim studijama?

Konferencija je održana 29. oktobra 2009. godine na Univerzitetu za ekonomiju i biznis u Beču. Konferenciju su otvorili rektor bečkog univerziteta za ekonomiju i biznis i predsjednik austrijskih univerziteta, Kristof Badelt i Elizabet Vestfal, direktor austrijskih univerzitetskih projekata koji se odnose na bolonjski proces.

Nakon opšteg pregleda koji su prezentovali **Alexandra Bitusikova** i **Thomas Jørgensen** iz EUA-e, četiri govornika su predstavila četiri analize slučaja:

- **Lucas Zinner / Univerzitet u Beču (Austrija)**
- **Alan Davidson / Robert Gordon Univerzitet (Velika Britanija)**
- **Anne Gro Vea Salvanes / Univerzitet u Bergenu (Norveška)**
- **Ugo Pagano / Univerzitet u Sieni (Italija)**

Konferencijom je predsjedavao Arthur Mettinger.

U kratkom uvodnom dijelu i Badelt i Westphal su naglasili neophodnost odgovarajućih finansijskih mehanizama za osiguranje dobrog kvaliteta u doktorskim programima. U Austriji početna tačka cjelokupne diskusije o novim doktorskim studijama je prikazana kroz: Austrijski akt o univerzitetu iz 2002. godine i Nacionalnu konferenciju iz 2004. godine, koja predstavlja jednu vrstu brainstorminga o budućoj nacionalnoj politici o novom modelu doktorskih studija. Na početku 2005. godine objavljen je službeni dokument Ministarstva i Univerziteta u Austriji. Od tada su sprovedene brojne inicijative. Jedna od njih je osnivanje pri Univerzitetu radne grupe koja je objavila preporuke o novim doktorskim studijama 2008. godine. Od 2008. godine Univerzitet u Austriji je započeo tri projekta koji se odnose na bolonjski proces, a jedan od njih je posvećen samo doktorskim studijama.

Pored toga, Univerzitet u Austriji je takođe veoma aktivan na međunarodnom nivou. U periodu između 2003. godine i 2007. godine na tri Rektorske konferencije njemačkog govornog područja raspravljalo se o razvoju doktorskih studija i programa u njemačkom govornom području i šire u drugim evropskim zemljama.

Univerzitet u Austriji i neki predstavnici austrijskih univerziteta su aktivno učestvovali u različitim inicijativama EUA-e o doktorskim studijama, koji će biti prezentovani u prvom predavljanju.

Pregled posljednjih trendova u doktorskom obrazovanju s fokusom na kvalitet

Alexandra Bitusikova koja je od početka 2003. godine uključena u rad EUA zadužen za doktorsko obrazovanje, u svom govoru je dala opšti uvod u temu. Ona smatra da je najupadljivija karakteristika dokorskog obrazovanja u Evropi upravo njegova različitost u svim aspektima, a koja se samim tim odražava i na različitost evropskih visokoškolskih ustanova.

Strukturirani programi, mentorstvo, prenosive razvojne vještine, internacionalizacija i mobilnost su prepoznati kao aktuelni trendovi širom Evrope. Kada je riječ o poboljšanju kvaliteta u dokorskim programima, ona smatra da postojeće metodologije osiguranja kvaliteta nije lako primjeniti u dokorskom obrazovanju pa je stoga potrebno razviti nove metode. Jedna od metoda kako nadgledati unutrašnje osiguranje kvaliteta je strukturiranje dokorskog obrazovanja. Na kraju je zaključila da je o ovoj temi potrebno što više diskutovati i da se nada da će ova konferencija to i omogućiti.

Thomas Ekman Jørgensen: EUA je 2008. godine osnovala svoj Savjet za dokorsko obrazovanje koji je ujedno i najveća organizacija za dokorske studije danas. Obaveze Savjeta od vrha prema dolje su definisane na sljedeći način: dijalog zainteresovanih strana (sa svojim članovima i na globalnom nivou), aktivnosti članova (radionice i newsletters), preporuke i politika razvoja. Inicijativa uvođenja nove politike čiji je radni naziv „Salzburg II“ je planirana za 2010 godinu.. Za početak, salzburški principi će biti oplemenjeni konkretnim iskustvima članova EUA_CDE-a. Cilj je da se do novembra 2010. donesu preporuke na brojnim radionicama i osnuju specifične radne grupe.

Primjer: Univerzitet u Beču (Austrija)

Lucas Zinner vodi Centar za dokorske studije na Univerzitetu u Beču, koji je uspostavljen za implementaciju mjera osiguranja kvaliteta za sve dokorske studije.

U Austriji zakonski okvir ne nudi mogućnosti za odabir doktoranata i nema dovoljno finansijske podrške. Iz toga slijedi da veliki broj kandidata za dokorske studira vanredno i zato ne osjeća pravu povezanost s univerzitetom. U skladu s tim, ne postoji idealna slika toga šta znači biti student na dokorskim studijima.

Na Univerzitetu u Beču svi dokorski studiji treba da se mijenjaju do zimskog semestra 2009/2010. godine u skladu s evropskim strukturama trećeg ciklusa obrazovanja. Definisana su transparentna pravila i obaveze za sve učesnike. Kandidati za dokorske studije treba da podnesu prijedlog istraživanja i prezentuju svoje projekte u prvih 12 mjeseci.

Nakon (uspješne) prezentacije istraživačkog projekta potpisuje se ugovor o mentorstvu između kandidata za dokorske studije, mentora i univerziteta. U ugovoru, treba biti usaglašen realan radni plan i njegovo uspješno sprovođenje praćeno godišnjim izvještajima. Ukoliko se ne ispune ciljevi navedeni u ugovoru obe strane će imati mogućnost žalbene procedure. Nakon isteka tri godine, kandidati za dokorske studije treba da brane svoje teze tako što će pokazati kvalitet kako studentskog tako i mentorskog rada. Cilj projekta je da se razvije svijest o važnosti odgovarajućeg mentorstva kao ključnog elementa za dobar kvalitet dokorskih studija.

Diskusija

Tokom diskusije, učesnici su se složili u pogledu činjenice da se kod mentorstva jako razlikuju okolnosti unutar disciplina. Takođe, postoji potreba za institucionalnim (minimum) standardima. Iako su formalne strukture jednostavno uvedene, dugo vremena će trebati kako bi se kolege uvjerile da je potrebno promijeniti način razmišljanja. Ovo bi moglo biti

ostvareno završetkom obuke koja je obavezna za nove mentore. Učesnici su naglasili da bi ove obuke trebale biti dio razvojnih kadrovskih strategija.

Jedan od pokazatelja kvaliteta studijskih programa bi mogao biti podatak koliko su oni privlačni stranim studentima. Treba imati na umu da iako struktuirani programi mogu jednostavnije obezbjediti osiguranje kvaliteta, njihova kruta struktura može biti prepreka (horizontalnoj) mobilnosti. Obavezna publikacija teza takođe može biti mjera za osiguranje kvaliteta. Jorgensen kaže da iako publikacija teza predstavlja uobičajenu praksu, u mnogim evropskim zemljama ona nije obavezna.

Uvidjevši da su neke od istočnoevropskih zemalja suočene s velikim problemom u pogledu naučnog kvaliteta u doktorskim programima predloženo je da se EUA-CDE više uključi u tim zemljama na evropskom nivou.

Primjer: Robert Gordon Univerzitet (Velika Britanija)

Alan Davidson, dekan za osiguranje i unapređenje kvaliteta na Robert Gordon Univerzitetu u Škotskoj, podijelio je svoje iskustvo u nacionalnim i institucionalnim pristupima kvalitetu u doktorskom obrazovanju. Kao kontekstualni okvir, predstavljene su politike kvaliteta i procesa koji su trenutno na snazi u Velikoj Britaniji i u Škotskoj kao i institucionalni pristupi na njegovom univerzitetu. Spisak budućih referenci i informacija se može pronaći u brošuri.

U Škotskoj, univerziteti su specijalizirani ili za nastavu ili za istraživanje. Vlada djeluje kao pokretačka snaga tražeći svjetski kvalitet u istraživanju i alociranjem univerzitetskog budžeta u skladu s provođenjem istraživanja. Manji univerziteti treba da sarađuju kako bi postigli kritičnu masu u određenim oblastima istraživanja.

Na nacionalnom nivou je između 2003. i 2007. godine izvršen pregled 20 škotskih univerziteta. Ustanovljeno je da iako su studenti trećeg ciklusa vrlo dobro socijalizovani u svom istraživačkom okruženju, većina nije angažovana u razvojnoj politici na svim univerzitetima. Pored dodatnih studentskih obuka za profesionalne razvojne vještine, poboljšanje ove situacije treba biti dio nacionalnog plana.

Diskusija:

U opštoj diskusiji, identifikovani su glavni doprinosi osiguranju kvaliteta u trećem ciklusu: bolja veza između studenta i mentora, više transparentnosti, uvođenje institucionalno-širih standarda i promocija najbolje prakse. Iako smjernice i primjeri dobre prakse nisu pravno obavezujući, potvrđena je važnost koju oni kao referentne tačke imaju za univerzitete.

Kada je upitan da li su mjere osiguranja kvaliteta radije usmjerene na proces nego na aktuelne rezultate, Davidson je naglasio da su obe važne za dobar kvalitet. Rukovodstvo univerziteta nema odlučnost i njihov jedini uticaj se odnosi na izbor i obuku mentora kao i na formiranje kvalifikovanog ocjenjivačkog odbora.

Primjer: Univerzitet u Bergenu (Norveška)

Anne Gro Veia Salvanes je prikazala pregled doktorskih studija u Norveškoj i na ustanovi na kojoj ona radi, pri čemu je pokazala načine za poboljšanje kvaliteta dokorskog obrazovanja. Ona je od 2005. do avgusta 2009. godine bila na funkciji pro rektora na Univerzitetu u Bergenu, inače istraživački usmjerenom univerzitetu.

Ona kaže da je do 1990. godine sticanje zvanja doktora nauka bio životni projekat, danas se on stiče na početku karijere. U Norveškoj postoje nacionalni propisi za doktorske studije i

Univerzitet u Bergenu (http://www.uib.no/filearchive/handbook_phd_uib_1.pdf) je izdao institucionalne propise i pored toga, priručnik za doktorsko obrazovanje u kojem su postavljena očekivanja i odgovornosti.

Za mjerenje kvaliteta u prvom i drugom ciklusu su uspostavljeni dobri standardi, a treći ciklus je definisan sljedećim kriterijima: nezavisnost, ocjenjivanje i inovacija, koji osiguranje kvaliteta čine još zahtjevnijim. I pored toga, status dokorskog obrazovanja je evaluiran od strane UiB poređenjem na različitim univerzitetima sljedećih pokazatelja „stopa završenosti“, „vrijeme za koje je završeno“ i „stopa nezavršenosti“ na različitim univerzitetima. Nakon sprovedenih analiza identifikovano je osam oblasti poboljšanja. Na primjer postoje jasna pravila koja se odnose na status doktoranata u kojima se kaže da ukoliko student ne završi doktorske studije u okviru predviđenog perioda, mora da prikaže plan napretka za završetak studija u okviru jedne godine. Konačni ishod je da odluke od vrha prema dole moraju biti kombinovane sa snažnom uključenošću odluka koje dolaze odozdo

Primjer: Univerzitet u Sieni (Italija)

Ugo Pagano je predstavio italijanski način uvođenja doktorskih škola posebno u vezi sa doktorskom školom „Santa Chaira“ koja je osnovana na Siena univerzitetu. U Italiji su savremeni doktorati (koledži) uvedeni 1980. godine i izmjenili su rasprostranjenu paradigmu o odnosu jedan prema jedan između profesora i studenta u institucionalno organizovane doktorske škole. U Italiji je ovo prouzrokovalo dvije (negativne) posljedice: Prvo, profesori se nisu osjećali odgovornima kao ranije i oblasti su bile isuviše uske jer su profesori htjeli da imaju monopol u određenim oblastima.

U procesu reorganizacije, doktorske škole su spojene na disciplinarnom nivou – smanjivanjem 60 doktorata u 32 doktorske škole – i u isto vrijeme su evaluirani. Neki doktorati koji nisu ispunili postavljene kriterije su zatvoreni. Na univerzitetu u Sieni, osnovan je fakultet „Santa Chaira“. Mogućnosti korišćenja stambenih sadržaja i ishrane kako za studente tako i za profesore mogla bi dovesti do formalnih i neformalnih promjena.. Na kraju, Pagano predlaže da se programi za studente trećeg ciklusa izmjene na sličan način, dajući studentima mogućnosti da vrše mentorska istraživanja u inostranstvu na jedan mjesec.

PLENARNA DISKUSIJA

U plenarnoj diskusiji je pokrenuto pitanje definicije kvaliteta što se pokazalo prilično kompleksno. Među brojnim aspektima kvaliteta trećeg ciklusa, može se vidjeti opšta razlika između trenutnog istraživanja kvaliteta (npr. teza) i mentorskog kvaliteta. Mentori imaju obavezu da ispune dvostruki zadatak: daju visoko kvalitetne naučne rezultate i obrazuju buduće generacije evropskih istraživača.

Uvidjevši da će se standardi kvaliteta teško postići kontrolom, daje se prednost izgradnji kulture kvaliteta gdje se dobar kvalitet očekuje među kolegama i gdje tradicija ne miješanja više ne postoji. Obavezne prezentacije ispred fakulteta predstavljaju metod za stvaranje takvih kultura i uvedene su na mnoge univerzitete u Evropi. Veoma je važno da se unutar grupe stvori vlasništvo, standardi uspjeha i otvorena komunikacija u istraživačkoj grupi. Jedna od mogućih definicija kulture kvaliteta je: „To je način na koji mi ovdje radimo“.

Izgleda da su se fakulteti usaglasili da je neophodno uvesti dobar kvalitet u treći ciklus. Treba uzeti u obzir da ovakav institucionalni pristup prije može dovesti do diskusije o strukturi nego o kvalitetu. Iako uvođenje kurseva prenosivih vještina u trećem ciklusu može biti pokazatelj poboljšanja kvaliteta, to ipak nije garancija da će diplomci steći tražene vještine. Bitsuikova je

naglasila važnu ulogu odgovarajućeg finansiranja i istakla da pokazatelj dobrog trenera može biti njegova/njena cijena. Salvanes je dodala da se ne smije propustiti evaluacija ishoda-aktuelnih teza. U cilju osiguranja svog kvaliteta, završnu evaluaciju treba da sprovede međunarodna komisija.

Izvrstan kvalitet istraživanja zavisi od vrste znanja dolazećih studenata a u cilju pridobijanja najboljih studenata razmišlja se o uvođenju posebne procedure za odlazak na doktorske studije nakon prve godine MA studija. Integracija studenata u proces kvaliteta je uglavnom urađena evaluacijom smjerova, ali takođe i u fazi razvoja projekta (npr. Univerzitet u Beču). Bitusikova je istakla da je u anketi o temama koje bi mogle biti na EUA-CDE konferenciji u Lozani, bila veoma mala uključenost studenata.

Vrijeme potrebno za završetak ili prosjek godina diplomaca je takođe korišćena kao pokazatelj kvaliteta doktorskih programa. Empirijski podaci pokazuju veliku različitost širom Evrope. S jedne strane rano diplomiranje mnoge vlade vide kao razvoj profesije. S druge strane, (profesionalno) iskustvo starijeg kandidata za doktorske studije može biti značajno za univerzitet. Propisi koji se odnose na završetak studija ne bi trebali biti tako strogi kako bi se obezbjedila mogućnost da se doktorat može steći i vanrednim studiranjem.

Jorgensen naglašava da postoji velika različitost u implementaciji doktorskih programa širom Evrope. Tu takođe postoji veliki procijep između veoma napredno strukturiranih programa i onih koji su vrlo tradicionalni. Sastanak je završen zaključkom da se može mnogo toga naučiti preko podataka koje su prikupile strane organizacije kao što su EUA-CDE i nacionalnih nivoa preko Rektorskih konferencija i da se ta saznanja šire na brojnim konferencijama među kojima je i ova koja je upravo završena.